

Codice del candidato:

Državni izpitni center

M 1 4 2 2 0 1 1 1

SESSIONE AUTUNNALE

SLOVENO COME LINGUA SECONDA

Prova d'esame 1

- A) Comprensione del testo
- B) Conoscenza e uso della lingua

Giovedì, 28 agosto 2014 / 60 minuti (20 + 40)

*Al candidato è consentito l'uso della penna stilografica o della penna a sfera.
Il candidato riceve una scheda di valutazione e un allegato staccabile contenente il testo oggetto della prova.*

MATURITÀ GENERALE

INDICAZIONI PER IL CANDIDATO

Leggete con attenzione le seguenti indicazioni.

Non aprite la prova d'esame e non iniziate a svolgerla prima del via dell'insegnante preposto.

Incollate o scrivete il vostro numero di codice negli spazi appositi su questa pagina in alto a destra e sulla scheda di valutazione.

La prova d'esame si compone di due parti, denominate A e B. Il tempo a disposizione per l'esecuzione dell'intera prova è di 60 minuti: vi consigliamo di dedicare 20 minuti alla risoluzione della parte A, e 40 minuti a quella della parte B.

La prova d'esame contiene 9 quesiti per la parte A e 13 quesiti per la parte B. Potete conseguire fino a un massimo di 23 punti nella parte A e 47 punti nella parte B, per un totale di 70 punti. Il punteggio conseguibile in ciascun quesito viene di volta in volta espressamente indicato.

Scrivete le vostre risposte negli spazi appositamente previsti **all'interno della prova** utilizzando la penna stilografica o la penna a sfera. Scrivete in corsivo, in modo leggibile e corretto ortograficamente: in caso di errore, tracciate un segno sulla risposta scorretta e scrivete accanto ad essa quella corretta. Alle risposte e alle correzioni scritte in modo illeggibile verranno assegnati 0 punti.

Abbiate fiducia in voi stessi e nelle vostre capacità. Vi auguriamo buon lavoro.

La prova si compone di 16 pagine, di cui 4 bianche.

M 1 4 2 2 0 1 1 1 0 3

Priloga z izhodiščnim besedilom

Povej mi, kako se pišeš, in povem ti ...

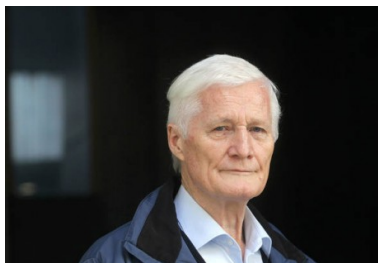
Priimki

Živali nimajo osebnih imen. Izjema so udomačene živali in hišni ljubljenci. Nasprotno pa si človeka brez imena ne moremo niti predstavljati. Ime spada k biti človeka, zato brez njega ta pravzaprav ne obstaja. Že Homer je v starogrškem epu *Odiseja* ugotavljal, da med ljudmi ni nikogar brez imena, vendar to takrat še ni veljalo tudi za priimke. Ti so nastali precej pozneje, šele v srednjem veku.

MATIJA GRAH

Domovina priimkov je – Italija. Natančneje, ozemlje sedanje Italije, saj so v 11. stoletju, ko so v Beneški republiki glede na zapise nastali prvi priimki, tam obstajale številne mestne države. Prav urbanizacija, se pravi nastanek mest in posledično koncentracija večjega števila ljudi na enem kraju, je bila tista, ki je po besedah jezikoslovca **Janeza Kebra** primarno privedla do tega, da zgolj ime ni več zadoščalo za identifikacijo posameznika.

»Nastala je potreba po dodatnem razpoznavnem znaku poleg imena, ki je bil pogosto vzdevek. Vzdevki tako predstavljajo vmesno stopnjo med enodelnim označevanjem z imenom in dvodelnim označevanjem z imenom in priimkom. Razvili so se na podlagi poimenovanja po poklicu osebe, dejavnosti, ki jo je opravljala, po neki njeni dobri ali slabi lastnosti, telesni značilnosti, navadi, po poreklu, rojstnem kraju ali tudi po naključni motivaciji. Ko so se vzdevki začeli dedovati, se prenašati od očeta na sina, so

postali priimki,« pojasnjuje Janez Keber. Osnovni pogoj za to, da neko poimenovanje osebe postane priimek, je torej ta, da se deduje. Prav ta značilnost priimke ločuje od imen: imena podeljujemo, priimke podedujemo.

Patent Jožefa II.

V prvih italijanskih mestnih državah uporaba priimkov ni bila samo izraz družbene potrebe, temveč tudi stvar mode. Sprva je zajela samo višje sloje, se pozneje razširila na meščanstvo in najpozneje prišla v podeželska, kmečka okolja. V zadnjih so ljudi brez posestva in imetja, na primer hlapce in dekle, tudi še takrat, ko so že imeli priimke, vaščani večinoma poznali le po imenih.

Proces širjenja priimkov iz Italije v preostale dele Evrope je trajal več stoletij, razlaga Janez Keber, ki je leta 1988 izdal prvi *Leksikon imen*. Zaradi zemljepisne bližine je razmeroma zgodaj zajel naše kraje, najprej zahodne dele, kjer se prvi priimki pojavijo že v 13. stoletju, zares pa se priimki pri nas razvijejo v 15. in dokončno utrdijo v 16. stoletju. Za časa Primoža Trubarja so bili zato na Slovenskem že splošno uveljavljeni. A uzakonjeni, torej da je vsak podložnik moral poleg imena nositi tudi priimek, so bili šele s patentom, ki ga je leta 1780 izdal Jožef II.

Po besedah Janeza Kebra, dolgoletnega, danes upokojenega raziskovalca na Inštitutu za slovenski jezik, danes uporabljamo priimke izključno funkcijsko – za razločevanje ljudi med seboj, tako da se njihovega pomena večinoma niti ne zavedamo. Toda brž ko začnemo razmišljati, od kod izvira neki priimek, trčimo ob vprašanje njegovega pomena. Kaj pomeni ta priimek, se vprašamo.

»Danes ne pomeni nič več,« lapidarno odgovarja Janez Keber. »Priimek je nekoč, to je v času svojega nastanka, imel svoj pomen. Govoriti moremo torej le o nekdanjem pomenu priimka. Danes opravlja priimek samo še razpoznavno, identifikacijsko funkcijo. Prav tako njegov pomen – razen čisto naključno – ni v ničemer povezan z lastnostmi njegovega današnjega nosilca.« Golo naključje je torej, če je mož, ki se piše Kovač, tudi v resnici kovač, ali če je človek, čigar priimek se glasi Zajec, bojazljiv.

Štirje viri priimkov

Glavnina priimkov se je oblikovala iz štirih vrst poimenovanj. Na prvem mestu so osebna imena, navadno očetovo ime, ki je bilo s končnicami jezikovno preoblikovano v izočetni priimek. »Če je oče Peter,«

Imena podeljujemo, priimke podedujemo. Foto: Ljubo Vukelič

OBRNITE LIST.

pojasnjuje Janez Keber, »je bil sin Petrič. Pripona -ič predstavlja izpeljavo iz očetovega imena. Enako priimek Petre. Končnica -e pomeni potomca in je v sorodu s poimenovanji, ki označujejo mladiče pri živalih: tele, žrebe itn. Skozi izpeljavo iz pridevnika Petrov (sin), je nastal priimek Petrovič. Podobno priimek Petrovec, čigar sin nosi priimek Petrovčič itn. Prvotni pomen priimka Petrič je torej Petrov sin. Če pa se ne zaustavimo pri pomenu priimka, ampak hočemo nadaljevati tudi z ugotavljanjem pomena imena, se vprašamo, kaj pomeni ime Peter – ugotovimo, da pomeni skala.«

Druga skupina priimkov, pojasnjuje Janez Keber, se je oblikovala iz stanovskih nazivov, še zlasti iz poimenovanj poklicev ali obrti, ki so jih imenovani opravljali. Tako so nastali priimki kot Kovač(ič), Šuštar(šič) ali Kramar(šič). Vir priimka je lahko tudi funkcija, kot pri priimkih Škof, Car, Knez ali pri priimku

Župančič oziroma Zupančič, ki sta oba nastala iz poimenovanja nosilca županske funkcije.

Tretja skupina priimkov je izvedena iz krajevnih in ledinskih imen oziroma nasploh iz imen okolij, iz katerih je oseba prihajala. To so priimki, za katere velja reklo »Povej mi, kako se pišeš, in povem ti, od kod si«. »Večina priimkov na -šek izhaja iz krajevnih imen,« pojasnjuje Janez Keber.

»Javoršek na primer pomeni prebivalca naselbine Javor. Sem spadajo tudi priimki Korošec, Kranjc, Horvat, Turk, Gorišek, Dolinar, Jamnik idr. Priimki iz krajevnih imen in iz imen pokrajin so najbolj izvirno slovenski, saj so bila na primer poklicna poimenovanja v času nastajanja priimkov večinoma še nemška. Od tod pogost priimek Šuštar s številnimi različicami in izpeljankami, saj v času nastajanja priimkov poklicni naziv čevljar še ni bil v rabi. Takšni so tudi priimki Arbajter, Hafner, Maurer, Tišlar ali Žnidar, čeprav imajo

nekateri od njih tudi že slovenske ustreznike kot Delavec, Lončar ali Zidar.«

Zadnjo skupino po besedah Janeza Kebra »tvorijo priimki, ki so nastali iz poimenovanj po značilnih telesnih ali značajskih lastnostih in so bili prvotno vzdevki, ki so se nanašali na konkretno osebo, ki je v resnici imela imenovano lastnost. Na primer Debelak (ker je bil debel), Velikonja (ker je bil velik) ali Mali, Majcen (ker je bil majhen). V tej skupini so zelo številni priimki, ki so nastali iz živalskih poimenovanj na podlagi primerjave značilnih živalskih lastnosti z lastnostmi določene osebe, kot so priimki Volk, Zajec ali Kos. Sem spadajo tudi nekateri pomensko zelo kočljivi priimki, kot so Cafuta, Groza, Groznik, Jebačin, Ogrizek, Okorn, Osel, Prašiček, Štor, zaradi katerih so se ljudje v preteklosti celo izseljevali, dandanes pa lahko brez večjih težav spremenijo ali zamenjajo priimek, ki je pomensko spotakljiv.«

(Prirejeno po: Delo, 27. novembra 2012.)

A) BRALNO RAZUMEVANJE

Natančno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. Dopolnite povedi z manjkajočimi podatki o temi in okoliščinah izhodiščnega besedila.

Izhodiščno besedilo govori o _____ . Objavljeno je bilo
(O čem?)
_____ v _____ . Napisal ga je _____
(Kdaj?) (Kje?) (Kdo?)
_____, fotografiji pa je prispeval _____ .
(Kdo?)

(3 točke)

2. Preberite tretji odstavek (Tretja skupina priimkov ...) iz dela besedila z mednaslovom Štirje viri priimkov in rešite naloge.

- 2.1. Na podlagi omenjenega odstavka ustrezno nadomestite tri pike v naslovu *Povej mi, kako se pišeš, in povem ti ...*

(1)

- 2.2. Razložite, kako avtor v omenjenem odstavku pojasni naslovno trditev.

(1)

- 2.3. Na podlagi izhodiščnega besedila presodite, zakaj ta danes ne velja.

(1)
(3 točke)

3. Avtor v besedilu večkrat navaja Janeza Kebra. Kaj o njem izvemo iz besedila in kaj s fotografij?

Podatki iz besedila**Podatki s fotografij**

_____	_____
_____	_____
_____	_____

(2 točki)

4. Navedite tri razloge za nastanek priimkov.

(3 točke)

5. V dveh povedih povzemite, kje, kdaj in kako so nastali priimki.

(3 točke)

6. V čem je bistvena razlika med imenom in priimkom?

(2 točki)

7. V največ dveh povedih opišite, kako so se priimki uveljavljali na Slovenskem.

(2 točki)

8. Pojasnite in s primerom ponazorite, zakaj je veliko slovenskih priimkov nemškega izvora.

(2 točki)

M 1 4 2 2 0 1 1 1 0 7

9. Predstavljajte si, da ste Janez Keber. Povabili so vas za gosta radijske oddaje. Kako bi poslušalcu Jožetu Levičniku pojasnili pomen njegovega priimka. Svoj odgovor zapišite v obliki premege govora.

(3 točke)

B) POZNAVANJE IN RABA JEZIKA

1. Preberite navedeno poved in rešite naloge.

Prav urbanizacija in posledično koncentracija večjega števila ljudi na enem kraju, je bila tista, ki je po besedah Janeza Kebra privedla do tega, da zgolj ime ni več zadoščalo za identifikacijo posameznika.

- 1.1. Ugotovite, ali je v naslednji povedi pravilna raba vejic. Obkrožite DA ali NE.

DA

NE

(1)

- 1.2. Svoj odgovor utemeljite tako, da grafično prikažete stavčno zgradbo (S-strukturo) povedi.

(2)

- 1.3. Dopolnite besedilo.

Podčrtani besedi v zgornji povedi bi lahko nadomestili s sopomenkama. Sopomenka za

prav je _____ in sopomenka za *zgolj* je _____.

(2)

(5 točk)

2. Preberite navedeno poved in premi govor preoblikujte v poročani govor.

»Če je bil oče Peter,« pojasnjuje Janez Keber, »je bil sin Petrič.«

(2 točki)

3. Preberite izpisani povedi in ju pomensko primerjajte ter preoblikujte.

Toda brž ko začnemo razmišljati, od kod izvira neki priimek, trčimo ob vprašanje njegovega pomena. Kaj pomeni ta priimek, se vprašamo.

- 3.1. Obkrožite trditev, ki ustrezno označi pomensko razmerje med povedma.

- A Druga poved je v časovnem pomenskem razmerju s prvo povedjo.
- B Druga poved je sopomenska ponovitev zadnjega stavka prve povedi.
- C Druga poved je v protivnem pomenskem razmerju s prvo povedjo.
- Č Druga poved je v pojasnjevalnem pomenskem razmerju s prvo povedjo.

(1)

- 3.2. Podčrtani odvisnik preoblikujte v stavčni člen in poved zapišite še enkrat.

(2)
(3 točke)

4. Zaničajte naslednjo poved tako, da bo skladna z vsebino besedila.

Danes priimke uporabljamo za ugotavljanje stanovske ali pokrajinske pripadnosti posameznikov in ne za njihovo razločevanje.

(4 točke)

5. Na črtico pred vsako prevzeto besedo v levem stolpcu pripišite številko ustrezne slovenske sopomenke iz desnega stolpca.

___ identifikacija	1 raznovrsten
___ primarno	2 uporaben
___ urbanizacija	3 nastajanje mest
___ funkcionalen	4 istovetnost
	5 prvotno

(2 točki)

6. Dopolnite preglednico.

Beseda	Pomensko razmerje	Beseda
potomec	protipomenka	
priimek		poimenovanje
razločevati	sopomenka	
pogost	protipomenka	

(2 točki)

7. Na predvidena mesta zapišite po en primer za zahtevane besedne vrste iz iste besedne družine.

Glagol	Pridevnik	Samostalnik
		meščan
	županski	
ugotoviti		

(3 točke)

8. Dopolnite naslednjo preglednico.

	Orodnik ednine	Svojilni pridevnik, izpeljan iz priimka
Samo Dolinar		
Matjaž Kranjec		
Francka Novak		

(6 točk)

9. Zapišite ustrezne predložne zveze za izražanje prostorskih razmerij.

	Kam?	Kje?	Od kod?
Koroška			
vas			
gora			
mesto			

(4 točke)

10. Podčrtajte ustrezno različico besede, zapisano v poševnem tisku.

Priimek Zidar označuje človeka, *katerega/čigar* prednik je bil po poklicu zidar. Priimka Petrič in Petre izhajata iz *iste/enake* osnove, in sicer pomenita Petrov sin. Nekateri redki priimki so težko razločljivi. *Zanje/za njih* ne najdemo *ustrezno razlago/ustrezne razlage*.

(4 točke)

11. Preberite navedeno poved in rešite naloge.

Moda priimkov je sprva zajela višji sloj in se pozneje razširila na meščanstvo in najpozneje na kmetstvo.

- 11.1. Izpišite glagole.

Izpis glagolov

(1)

- 11.2. Tvorite poved, v kateri boste uporabili vidske pare glagolov.

(2)

- 11.3. Presodite, ali je tako preoblikovana poved enaka prvotni povedi.

DA NE

Utemeljitev: _____

(2)
(5 točk)

12. Preberite slovarski sestavek in dopolnite besedilo.

kramar -ja m (â) **1.** nav. slabš. *trgovec s cenenim, navadno drobnim blagom*: na trgu so imeli kramarji svoje stojnice; kupiti pri kramarju; kramar s platnom; kramarji in mešetarji / takšne stvari prodaja vsak kramar *trgovec* **2.** slabš. *ozkosrčno pridobitniški, malenkosten človek*: vse življenje je ostal čisto navaden kramar

- 12.1. Beseda kramar je v besedilu uporabljena v _____ pomenu.

(1)

- 12.2. Nezaznamovana sopomenka za besedo kramar v tem pomenu je _____.

(1)

(2 točki)

13. Pravopisno popravite besedilo. V njem je pet pravopisnih napak.

Janeza Kebra poznamo, kot dolgoletnega, danes upokojenega raziskovalca z Inštituta za slovenski jezik. Zaslovel je 1988 leta ko je izdal knjigo z naslovom leksikon imen. Letos pa je izšla tudi njegova raziskava o priimkih na slovenskem.

(5 točk)

M 1 4 2 2 0 1 1 1 1 3

Pagina bianca

Pagina bianca

M 1 4 2 2 0 1 1 1 1 5

Pagina bianca

Pagina bianca